

el curs dels rivers

Des de sempre, i ho podem deduir de l'extensa bibliografia local, el riu Güell ha merescut una atenció especial pels nombrosos danys que ha ocasionat en les successives crescudes i avingudes d'aigua que ha protagonitzat en companyia dels rius que travessen la ciutat de Girona: Ter, Onyar i Galligants. Les inundacions ocorregudes els anys 1940, 1962 i 1970 en són els exponents més recents i recordats pels gironins de les darreres generacions.

Pel cabal del Güell fins a l'entrada a Sant Narcís, mereixeria ésser titllat de riera; com diu Narcís-Jordi Aragó, «no es tracta d'un riu important, ni tan sols conegut, sinó d'un de petit amb un recorregut molt curt». Això no obstant, el seu tram de conca urbana després de la unió amb el Marroc i la Maçana, les dues rieres que el tributen per l'esquerra, i el desguàs de la sèquia Monar, dibuixa un llit important, i, encara que canalitzat, conforma un cabal que el fa elevar a categoria de riu. La seva conca, amb una longitud de 13,5 quilòmetres i una superfície de 26,72 km², transcorre quasi enterament en la cota inferior als 150 metres sobre el nivell del mar, travessa *suaument els camps de conreu del pla* de Girona fins arribar a la capital provincial, on desembocarà, artificialment, al riu Ter.

Prop de la carretera local de Girona a Santa Coloma de Farners, la GI-553, dins el terme municipal d'Aiguaviva del Gironès i, més concretament, en un dels camps del mas Vall-llosera, abans can Ros, i actualment sembrat de gira-sols, neix el Güell.

L'amo del mas Vall-llosera ens ensenya el paratge anomenat les Fontetes, indret on, abans de les capta-

cions dels pous de la Crosa de Sant Dalmaï, l'excés de pluja feia emergir sobradament l'aigua tot conformant l'inici del Güell. Ara cal cercar aquest rierol uns quants metres més avall, encara que la presència de plàtans, freixes i d'un conjunt de vegetació de ribera fa descobrir fàcilment el principi d'aquest curs ara sempre sec. «Les Fontetes ja ragen, el Güell ja corre», deia l'avi de can Ros quan part dels sembrats quedaven coberts d'aigua.

El seu primer tram dóna nom a un grup dispers de cinc cases, abans totes amb rem de pagès; ara, llevat de can Mau, s'han restaurat i són habitades per residents d'Aiguaviva del Gironès que treballen a Girona. Just davant d'aquest nucli de població disseminat, el riu encara conserva part del rentador, on fa uns quants anys les dones del poble aprofitaven la resclosa per fer-hi la bugada i fer petar la xerrada.

El riu segueix el seu curs quasi sempre paral·lel a la carretera que només travessa una vegada canalitzat i transvasat al seu afluent el Marroc o Masrocs, tot mantenint el seu llit estret de menys de dos metres. Alguns vilatans recorden que en alguns indrets d'aquest tram, i a causa de la fondària, es pescaven barbs i anguiles.

Prop de can Corretger el riu sembla que vulgui prendre la direcció i dirigir-se a l'est, cap a Fornells de la Selva.

Quasi llindant amb aquest terme municipal, exactament en el quilòmetre 88,5, el Güell passa per sota l'Autopista A-7 i, un cop travessat aquest vial, torna a recuperar el nord per envair la plana de Girona.

A pocs metres es troben les obres per a la portada d'aigües a Platja d'Aro, que passaran soterrades a un metre i mig per sota el riu Güell.

El Güell

Text

ANNA ROCA i TORRENT

Fotografies

ESTHER RIVERA i PANELLA

Dins el terme municipal de Bescanó, dins l'entitat d'Estanyol, a mà esquerra de la carretera en direcció a Anglès, prop de can Piferrer, provinent dels torrents del puig Gros de can Capella i dels del turó de Sant Roc, apareix el riu Marroc que, a poca distància, dóna també nom a un grup de cases gairebé deshabitades d'Aiguaviva del Gironès: Masrocs. En aquest paratge humit i ombrívol entre una vegetació exuberant de falgueres i heures que condueix a una font i algunes plantacions d'eucaliptus envellits i avellaners arrencats, hi ha una riera. A pocs metres, sense salvar quasi desnivell, aquesta presenta un llit profund que fa esbrinar un cabal d'avinguda molt superior al riu que tributa.

La confluència d'aquests dos rius té lloc de manera natural dins la ciutat de Girona, entre el carrer del doctor Santiago Sobrequés a Sant Narcís i el carrer del riu Güell a can Gibert del Pla de Santa Eugènia de Ter. Barris gironins que, encara que el riu els separa, es comuniquen amb el Pont de l'Àngel, passarel·la només per a vianants sobre el Güell damunt un llit canalitzat, que fou construït arran del creixement d'ambdós barris. Durant dècades, aquest tram de la conca del riu envoltat d'un paisatge amb frondosos arbres de ribera i aigua clara havia estat per excel·lència una zona d'esbarjo sobretot per als infants.

*Dins el terme municipal
d'Aiguaviva del Gironès,
concretament en un dels camps
del mas Vall-Ilosera,
neix el Güell.*

*El riu encara conserva part del rentador
on fa uns quants anys
les dones del poble aprofitaven la resclosa per
fer-hi la bugada.*

L'àmplia esplanada al bell mig dels dos rius, sobre uns antics vestigis romans, és ocupada per l'escola del Bell-lloc del Pla, a la qual s'accedeix per un pont al final del carrer València a l'alçada del carrer de la Costa Brava. En aquest punt, el riu és brut, l'aigua tèrbola i fa una certa pudor; té un llit d'uns tres metres d'amplada i escassa profunditat; la vegetació que encercla el recinte docent presenta un arbre predominant, les acàcies. Però l'ordre aparent, desapareix a pocs metres en direcció al seu naixement, concretament en la convergència del carrer Cartagena i la resta de Santa Eugènia de Ter, on un conjunt de vials asfaltats acaben de dibuixar la part sense ocupar de la zona industrial del Pla Parcial de Mas Xirgu, que properament comunicarà amb la variant de Fontejau. A partir d'aquí i deixant a l'esquerra Sant Narcís i Palau-sacosta, el Güell continua gairebé paral·lel a la carretera de Barcelona, N-II, i a la via del tren. Ramon Ma. Castells fa un repàs exhaustiu a les primeres cases construïdes en aquesta plana que abans es dedicava al conreu i que ara solament és ocupada per escasses hortes periurbanes. Can Puatè, can Blanc, can Voluntari, avui desapareguda, can Norat i can Balmes, en són alguns exemples.

Més al nord, la riera de Massanes, o la Maçana, recollia les aigües dels turons propers al nucli de Vilablareix, drenava la part més meridional del pla de Salt, generalment

destinada a sembrats de secà, i anava a desembocar al riu Güell. Antigament, el llit de la Maçana, sobretot en períodes poc plujosos, era emprat com a vial per carros i carretes que anaven de Vilablareix a Girona al mercat de dissabte.

Aquesta riera, per evitar inundacions i pèrdues econòmiques importants al veïnat de Salt i de Santa Eugènia, va ser modificada; el seu curs, que en l'actualitat segueix el mateix vial de l'autopista A-7, desguassa artificialment a l'eix principal de la xarxa hidrogràfica, el Ter.

L'arribada d'aigua corrent als habitatges de la ciutat de Girona l'any 1869 va ser tot un esdeveniment, segons explica Jaume Fabre. La seva procedència, però, encara era més significativa, ja que era portada des d'una deu propera al naixement del riu Güell a Aiguaviva del Gironès, a través d'una canonada de terracuita que resseguia el curs del riu fins al centre de Girona, on es bifurcava per distribuir-se a totes les cases. Aquesta central, amb l'ajuda d'altres punts de captació d'aigua de dins la ciutat, va deixar de funcionar l'any 1950.

El Güell, per les seves característiques urbanes i havent estat víctima del desenvolupament urbanístic en un moment mancat de planificació i amb la finalitat d'evitar qualsevol efecte devastador als barris més propers, ha estat projecte de múltiples alte-

Alguns vilatans recorden que en alguns indrets es pescaven barbs i anguiles.

Després de la confluència d'ambdós rius: Güell i Marroc.

racions en els seu curs. La primera obra va ser el desviament pels terraplens del ferrocarril de Portbou a Barcelona, i va ser realitzada l'any 1877.

Poc abans s'havia construït, amb mà d'obra militar i de manera conjunta amb el pont de la Infanta, un passeig entre el Ter i el Güell a la seva confluència amb l'Onyar. Aquest pont va ser substituït posteriorment pel pont de Mart, més conegut amb el nom de pont de can Vidal, que va desaparèixer amb l'aiguat de l'any 1940, que més endavant va ser refet.

Ja al segle XX, l'aprovació l'any 1909 del pla Campllong va garantir l'engrandiment de la ciutat de Girona des del carrer de la Creu fins al riu Güell, que es continuava mantenint com a frontera administrativa amb Santa Eugènia de Ter.

La urbanització Escatllar, entre el riu Güell i la sèquia Monar, durant els anys vint va ser dels primers detonants del procés de creixement i expansió de la ciutat.

La significació de les pèrdues econòmiques de l'aiguat del 1962 van provocar que l'administració legislés un decret per a la concessió de crèdits a baix interès per pal·liar els danys. No obstant això, la necessitat d'habitatges en una ciutat en plena embranzida expansiva es feia evident. L'any 1944, recorda Rosa Ma. Fraguell, es va aprovar l'execució del projecte de la construcció

*A l'esquerra del Güell,
ja canalitzat, Santa Eugènia;
a la dreta, Sant Narcís.*

de mig centenar d'habitages protegits entre la via fèrria d'Olot i el riu Güell, i la carretera de Girona a Santa Coloma de Farners. Aquest nou grup és el barri de Sant Narcís, que suposa la dispersió del teixit urbà entre Girona i Salt, tot amenaçant continuadament el traçat natural del riu.

Molt a prop d'aquesta barriada, en la confluència entre l'actual passeig d'Olot i Santa Eugènia de Ter, avui punt de distribució del trànsit de la ciutat, durant el segle XIV s'hi va construir sobre el riu Güell el pont del Dimoni. L'únic pont medieval de la ciutat d'un sol arc rebaixat al qual es tenia accés si es pagava un peatge; fa uns quants anys va ser desmuntat i emmagatzemat tot esperant que fos reconstruït en un altre indret.

Fins el 1968, que va ser desviada la seva desembocadura original a l'Onyar cap al Ter i després de creuar-se artificialment prop del col·legi dels Germans Maristes amb la sèquia Monar, el riu Güell transcorria pels camps de conreu propers a la Devesa, ara zona d'edificacions en procés de construcció després de l'aprovació del Pla

Parcial del Güell l'any 1986. Tot seguint paral·lelament la línia de ferrocarril arribava a desguassar al final del passeig de la Copa, a l'Onyar, quasi davant de la desembocadura del Galligants. Posteriorment, aquest tram ha estat utilitzat per fer mercats a l'aire lliure, dimarts i dissabtes.

En aquest pas del Güell prop de la Devesa i per vincular-hi el seu accés, havien existit dos ponts metàl·lics. Un, per a viants a l'alçada del carrer Cerverí; l'altre, per a vehicles i situat més al nord, concretament al carrer Ramon Folch. Amb la modificació de la conca del riu, el primer es va ubicar sobre la sèquia Monar, prop dels Maristes. El pont del Relloge de la companyia d'Eiffel es va instal·lar entre la Devesa i el ferrocarril per facilitar l'entrada a la ciutat; en l'actualitat, aquest es troba situat en una urbanització i sobre la riera d'Aubi.

Arran dels aiguats de l'any 1962, a més a més de ser desviat en el seu darrer tram i coincidint amb l'inici de la construcció de la presa de Susqueda, es va pensar en la necessitat de canalitzar el riu Güell al seu afluent, la riera Marroc. Per solucionar la problemàtica de les inundacions dins la ciutat de Girona, s'encomana a la Comissaria d'Aigües del Pirineu Oriental la redacció d'un es-

Pont de l'Àngel.

tudi que aposti per unes solucions possibles i realitzables, a més d'assegurar un millorament en el funcionament hidràulic del riu Ter en règim d'avinguda.

Nombroses cròniques relaten les causes que al llarg de la història han provocat estanyades al pla de Girona: un informe datat l'any 1732 explica que les inundacions del riu Güell van ser produïdes per «l'ambició dels propietaris dels seus marges», màxims responsables de l'estretor del seu llit o de l'acumulació de deixalles. Els aiguats de cent anys més tard, i segons informacions de l'època reproduïdes a la publicació *Girona: rius, ponts i aiguats*, ho atribueixen a l'excés de rompudes de les terres en els afluents de l'Onyar, la desforestació i la plantació prop de la seva conca. Amb tot, es palesa una autèntica sensibilització de la ciutat a l'entorn dels rius i de la seva situació davant una altra possible avinguda.

L'obra aprovada el 1971, de l'enginyer senyor Josep Ma. Llansó, va liquidar-se sis anys més tard després de les modificacions degudes a la dificultat de la seva construcció. El projecte consistia en diferents obres. Una, va ser el desviament i la construcció d'un canal artificial per transvasar les aigües del Güell al Marroc, prop del Perelló, dins el nucli de Vilablareix, amb 532 habitants (1981); aquest, a causa de les seves condicions de desguàs, es preveia que milloria el drenatge i que a la vegada allunyaria el cabal

Amb el desguàs de la sèquia Monar, dibuixa un llit important, amb un cabal que el fa elevar a categoria de riu.

La Maçana, canalitzada paral·lelament a l'A-7.

de la ciutat de Girona. Una altra, es basava en la millora i el condicionament del llit d'aquest afluent que s'amplia, i es van rectificar els petits meandres per adaptar-se a les crescudes. La neteja i el millorament del llit del riu Güell n'era d'una de prou important. I, finalment, pel que fa de manera estricta a la conca hidrogràfica d'aquest riu, la modificació i canalització de la riera Maçana al llarg de l'autopista per anar a tributar al Ter, així com la instal·lació d'un col·lector principal de sanejament tot seguint paral·lelament a la Maçana ja desviada.

Aquesta primavera la premsa ha informat d'una nova obra sobre la conca del Güell. L'Ajuntament de Girona, per desenvolupar el Pla Especial de la Frontissa del Güell, ha encarregat un projecte per a la canalització de la riera Marroc a partir de Belllloc del Pla i pel cobriment del riu Güell, on hi havia el pont del Dimoni, per fer-hi una plaça en la qual es construirà l'enllaç entre el vial que ve de Fontejau i el passeig d'Olot.

La pressió social que ha condicionat la vida de la conca hidrogràfica del riu Güell i que ha estat promoguda pel creixement urbanístic sense mesura i la manca de planificació espacial integral, posen en qüestió si les solucions adoptades són suficients; mentrestant, el risc de les avingudes, que aparentment ha quedat resolt, continua latent.

Anna Roca i Torrent

Bibliografia

Desembocadura artificial al Ter.

– AA.DD. *Rius, ponts i aiguats*, Ajuntament de Girona, Girona, 1982.

– AA.DD. *Girona i els seus barris*, Ajuntament de Girona i Servei de Publicacions, Girona, 1983.

– Barceló, T.; Bover, M.; Ribas, A.; Rubau, A. «Els barris de Sant Narcís i de Santa Eugènia davant les avingudes del Güell» a *Revista de Girona*, núm. 137, novembre-desembre 1989.

– Boadas, J.; Oliveras, J. M.; Sunyer, X. *El Ter*, *Quaderns de la Revista de Girona*, núm. 12, Sèrie Guies, núm. 6, Diputació de Girona i Caixa d'Estalvis Provincial, Girona, 1987.

– Botet i Sisó, J. «Província de Girona» a *Geografia General de Catalunya*, (dir) Carreras i Candi, E, ed. Martín SA.

– Fabre, J. *Girona entre 4 rius*, Servei de Publicacions de l'Ajuntament de Girona, Girona, 1986.

– Puig, M. R. *Narracions històriques de Salt*, Gràfiques Curbet, Salt, 1987.

– Sunyer, X. *El paisatge vegetal del Pla de Salt*, Servei de Publicacions de l'Ajuntament de Salt, 1984.

Pont del Rellotge a la Devesa i Sant Narcís mudat. 1962.

